

Cincér

Őserdő a Duna mentén: A HÁROS-SZIGET

- *60 éves a
Velencei-tavi
Madár-
rezervátum*
- *A rétisasok
élete*

tartalom

1

ZÖLD HÍREK
Tatai Vadlúd Sokadalom
Könyvajánló

2

ZÖLD HÍREK
Önkéntes munkák a
Gerecsei Tájegységben

3

ZÖLD HÍREK
60 éves a Velencei-tavi
Madárrezervátum

4

PROGRAMAJÁNLÓ

6

AKTUÁLIS
A rétisasok élete

8

AKTUÁLIS
Őserdő a Duna mentén

10

KITEKINTŐ
Madárgyűrűzés Erdélyben

11

AKTUÁLIS
Idegenhonos teknősök

12

In memoriam
Rakonczay Zoltán

12

Cincér Kázmér

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

1. Hiúz Ház (Királyréti Erdei Iskola és Látogatóközpont) Királyréti tanösvény
2. Pál-völgyi és Mátyás-hegyi-barlang, Budapest
3. Szemlő-hegyi-barlang, Budapest
4. Alcsúti Arborétum, Alcsútdoboz
5. Dinnyési-fertő és Madárdal tanösvény, Dinnyés
6. Ócsai Tájház, Selyemréti és Turján tanösvény, Ócsa
7. Kökörccsin Ház és Strázsa-hegyi tanösvény, Esztergom
8. Pilisi Len Látogatóközpont, Jági és Nagyszénás tanösvény, Pilisszentiván.
9. Sas-hegyi Látogatóközpont, Budapest.

Kiadja: Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
Felelős kiadó: Fűri András igazgató
Budapest, 2018

Szerkesztő: Előd Réka, Lichter Katalin
Címlapon: Morvai Szilárd: jégmadár
További fotók készítői: Bajor Zoltán,
Csonka Péter, Halpern Bálint, Illyés Zoltán,
Kalotás Zsolt, Pintér Balázs, Polgár Márta,
Selmeczi Kovács Ádám, DINPI archívum
Illusztráció: Kiss Maja
Kiadványszerkesztés: Kiss Maja
Nyomdai munkák: Köménymag Kft.

A lapszám megjelenését a „Duna LIFE - A Duna
ártéri élőhelyeinek helyreállítása és kezelése” című
(LIFE14 NAT/SK/00130) LIFE+ program támogatta.

Ingyenes terjesztésű kiadvány, mely környezetbarát,
újrahasznosított papírra készült.

HA NOVEMBER, AKKOR TATAI VADLÚD SOKADALOM

A tatai Öreg-tavat Magyarország legrégebbi – csaknem 700 esztendő – mesterséges halastavaként tartják számon. Az őszi időszakban leeresztett tó sekély vizén naponta akár több tízezer lúd és egyéb vízimadár is megpihen.

Az eurázsiai tundrák vidékéről érkező vadludak évszázadok óta itt, a tatai Öreg-tónál találnak éjszakázó- és pihenőhelyet maguknak hosszú vonulásuk során. Minden év novemberében visszatérnek, hogy a telet nálunk töltsék, és február végén, március elején visszainduljanak északi költőhelyeik felé. A vadludak, és persze a sok más vízimadár tízezrei tették a tatai Öreg-tavat európai hírűvé. A tó 1989 óta a Ramsari egyezmény - a nemzetközi jelentőségű vízimadár-élőhelyek megőrzését biztosító egyezmény - által is védett élőhely. 2005-től része az Európai Unió természetvédelmi-ökológiai hálózatának, a Natura 2000-nek.

2018 október 25-én pedig Tata városa is megkapta a Ramsari Város kitüntetető címet.

2001 óta a vadludak tiszteletére minden év utolsó novemberi szombatján megrendezzük a Tatai Vadlúd Sokadalmat, a természet ünnepét! Az egész napos rendezvény elsősorban a távoli északi tundrák üzenetét magukkal hozó vadludakat köszönti, amihez minden évben Tata, ez a hangulatos barokk kisváros nyújt pazar háttérrel.

www.vadludsokadalom.hu

KÖNYVAJÁNLÓ

Cincér Kázmér kalandjai Mimóval és Csipekkel

A Cincér újság olvasói már jól ismerhetik Cincér Kázmért, a gyerek- és rejtvényrovatunk házigazdáját. Most azonban teljesen új oldaláról ismerhetjük meg havasi cincér barátunkat: ő lett ugyanis a főszereplője egy mesekönyvnek, melynek címe Kincskereső küldetés. A könyvben Cincér Kázmér, az erdő trónörököse útnak indul, hogy barátaival, Mimóval és Csipekkel felfedezze a természet kincseit. Feladata nagyon fontos, hiszen később, ha ő lesz a király, ezeket a kincseket kell majd megőriznie. Kíváncsi vagy, hogy milyen kalandok várják barátainkat az erdőben? Fedezd fel velük te is a természet kincseit! A könyv bájos, mégis pontos rajzai és a hozzá készült foglalkoztatófüzet garantálja a gyerekek szórakozását. Később pedig a könyv útmutatásai alapján az igazi erdőben is kincskereső küldetésre indulhatunk!

A könyv már kapható a Zöldbolt, Zöldpolc és a Pagony boltokban. Ára 3490 Ft.

ÖNKÉNTES PROGRAMOK A GERECEI TÁJEGYSÉGBEN

A Bridgestone Tatabánya Termelő Kft. és a DINPI természetvédelmi célú együttműködése

2018 áprilisában kereste meg a Bridgestone Tatabánya Termelő Kft. a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóságot (DINPI) azzal a céllal, hogy anyagilag és fizikai munkával is támogassa az üzem tágabb környezetében folyó természetvédelmi munkát. Az általuk gyártott gumibroncsok adományozása mellett konkrét természetvédelmi tevékenységekben is szettek volna részt venni.

Pár hét alatt ki is választottuk a Gerecei Tájegység szakmai munkájából azt a néhány feladatot, amelyeket az év során közösen valósítottunk meg. Ezek a következők voltak:

Naszályi Ferencmajori Madárvárta fenntartása, fejlesztése

A Ferencmajori Madárvártán 28 éve zajlik a tudományos protokoll szerinti madárgyűrűzés, hozzá kapcsolódó átfogó környezeti neveléssel, terepi madármegfigyeléssel és madárvédelmi munkákkal kiegészítve. 2018-ban összesen közel kétezren látogattak ide.

A Bridgestone önkéntes program keretében több alkalommal végeztünk karbantartási munkákat a madárvárta területén a cég alkalmazottainak segítségével. A közös munka csúcspontja szeptember 29-re esett. Ezen a napon új kültéri padasztal garnitúrákkal, fából készült szelektív szemétygyűjtőkkel és egy detektívüveges madárlessel gyarapodott a madárvárta, melyeket egy teljes napi munkával, a Bridgestone alkalmazottaival közösen állítottunk használatba.

Neszmély, a gombáspusztai ürgeélőhely kezelése

Gombáspusztja legnagyobb természeti értékét az ürgeállománya adja. A megye egyik legjelentősebb és legstabilabb populációját őrzi a terület. Napjainkban közel ötszáz öreg állat él itt.

2018-ban a Bridgestone Kft.-vel közösen az alábbiakat valósítottuk meg:

- **Populációméret- és állományterjedés monitoring**

Május első felében a teljes területen elvégeztük az aktív ürgegyűjtések számolását. Szeptemberben a határvonalon túl végeztük el a számolást és az adatrögzítést. A felméréssel elsősorban a populáció terjeszkedésére voltunk kíváncsiak.

- **Predáció (zsákmánnyá válás) és a maximálisan látható ürgek számlálása**

A nyár folyamán a predáció és a maximális egyedszám figyelemmel kísérése volt a feladat. Bár a terepi munka során ürgezsákmányolást nem láttunk, minden nap számos lehetséges ragadozót észleltünk a területen (barna kányát, darázsölyvet, rétisast, ürge vadászó parlagisas-példányokat stb.). 2018. július 28-án négy pontról történő megfigyelés alapján egy időpillanatban 32 egyed ürget számoltunk.

- **Szemétszedés**

A teljes területen több alkalommal végeztünk szemétszedést.

- **Cserjeirtás kézi eszközökkel**

Az ürgek által lakott és a terjedésben potenciálisan érintett területeken az idegenhonos cserjék eltávolítása volt a feladat. Kézi eszközöket és láncfűrész használtunk a munka során. A teljes területet érintő cserjeirtásra ez év decemberében kerül sor.

Kőpите-túrakörök tanösvény – Dunaalmási Kőfejtők TT

A területen októberben közel 10-12 m³ szemét összegyűjtése és elszállítása történt meg.

A cég dolgozói személyében tette kész, alapos és kreatív embereket ismertünk meg. Bízunk benne, hogy a közösen megvalósított munkáknak lesz folytatása 2019-ben is!

Csonka Péter, tájegységvezető

60 ÉVE VÉDETT A VELENCEI-TAVI MADÁRREZERVÁTUM Természetvédelmi Terület

Már a 19. század végén számos tudósunk kutatta a Velencei-tó térségének természeti értékeit. Közülük is kiemelkedik Herman Ottó és Chernel István. Megfigyeléseikben, leírásaikban elsősorban a gazdag madárvilág jellemzéseit olvashatjuk. A különlegességekben bővelkedő madárvilág (nagy kócsag, kanalasgém, nyári lúd, barkós cinege vagy éppen a kékbegy) megfigyelésére, kutatására 1927-ben létesült az első madárvárta Dinnyés térségében, a második világháborúban azonban ez a kis kunyhó megsemmisült. Pótlására Agárd határában épült egy új épület, mely máig áll, és fogadja az érdeklődőket.

A kutatók már régen megfigyelték, hogy elsősorban a tó nyugati oldala bővelkedik madártani értékekben, ahol is a zárt nádvilág nehezen megközelíthető lápjai rejtik a legtöbb természeti értéket. Ezt felismerve hozták létre 1958-ban Pákozd és Dinnyés települések között a Velencei-tavi Madárrezervátum Természetvédelmi Területet, mely a Velencei-tó mintegy 1/6-od részét foglalja magában. A terület határait vasoszlopokra erősített, bejárást tiltó táblákkal látták el a sarokpontokon, illetve a csapások torkolati szakaszain. Ekkortól kezdve a terület látogatása korlátozottá vált: csak kutatási és természetvédelmi célokkal kapcsolatosan lehetett belépni; a tóra jellemző halászati tevékenység a védett területen belül tiltottá vált.

A 60-as évektől a zoológiai adatgyűjtések mellett megkezdődtek a botanikai felmérések is. Ezek során fedezték fel, hogy mintegy kétszáz hektár igen speciális képződményt, ún. úszólápot rejt a tó nyugati medencéje. Bejárása és felmérése elsősorban Balogh Márton nevéhez fűződik, aki több évtizeden keresztül figyelte és tanulmányozta az úszólápok faji összetételét. 1968-ban sikerült itt felfedeznie a hagymaburok orchideát, mely azóta is kiemelt jelentőségű botanikai értéke a lápvilágnak. Érdekesség a fajjal kapcsolatban, hogy 1983-ig minden évben előkerültek kisebb populációi, azonban azt követően nem volt fellelhető egészen 2000-ig. Ekkor Takács András Attila cseh kutatókkal találta meg ismét, a Kerék-vizek elnevezésű tisztás közelében. Azóta az évente elvégzett élőhelykezelés eredményeként a legnagyobb hazai állománya jött itt létre.

gémtelep

hagymaburok orchidea

Az elmúlt évtizedek során egyre nagyobb igény jelentkezett a Velencei-tavi Madárrezervátum TT természeti értékeinek megismerésére. 2017 óta – az Agárdi Hajózási Kht. –vel kötött együttműködési megállapodás keretében – természetvédelmi őr által kísért, hajós, szakvezetett túrák keretében ismerkedhet meg a nagyközönség a tó és élővilága érdekességeivel. 2018-ban már több mint ezer fő vett részt a meghirdetett programon.

Fontos évszám volt 2017 más tekintetben is, hiszen ekkor kezdődött meg a Velencei-tó partfalfelújításának komplex kivitelezése. Az erősen leromlott állagú partfal újjáépítő munkálatai mellett költőszigetek kialakítása, valamint áramlásjavító kotrások is megvalósulnak a Velencei-tavi Madárrezervátum területén.

*Kiss Péter,
természetvédelmi
őrkerület-vezető*

December

December 4. kedd, 17:30-18:30

Sas-hegy 60 – Zöld tea a Sas-hegyen

Nyílt, kötetlen beszélgetések a természetvédelemről.
További információ honlapunkon és facebook oldalunkon.

☼ ingyenes 📍 Csóka Szilvia, +36 30 408 4370,
sashegy@dinpi.hu

December 6-9. csütörtöktől vasárnapig 10:30-15:30, Budapest II.

Barlangi Mikulás-program

A Mikulás kötélén ereszkedik le a barlang falán, és névre szóló ajándékokat ad a gyerekeknek. A kísérő felnőttek száma nem haladhatja meg a gyerekek számát. Ajánlott korosztály: 3-8 éves korig. Jelentkezés, részletes információ a www.barlangiszulinap.hu oldalon. Előzetes bejelentkezés szükséges!

📍 Balázs Andrea, +36 1 325 6001

December 8. szombat, 10:00-12:00, Budapest XII.

Téli madáretetés és adventi készülődés a Jókai-kertben

Várjuk a család apraja-nagyját egy kellemes sétára a svábhegyi Jókai-kertben, ahol megetetjük a madarakat, majd egy forró tea mellett madárkalácsot készítünk a téli etetéshez. Előzetes bejelentkezés szükséges! ☼ 1500 és 750 Ft/fő

📍 Kővári Anita, +36 30 663 4670, rendezveny@dinpi.hu

December 8. szombat, 9:00-12:00, Dinnyés

Téli madáretetés Dinnyésen

A madarak sokat tesznek értünk. És mi mit tehetünk a madarakért? Ezen a túrán erről lesz szó. A résztvevők ajándékot is kapnak. Előzetes bejelentkezés szükséges! ☼ 1500 és 750 Ft/fő.

📍 Fenyvesi László, +36 30 663 4630, fenyvesil@dinpi.hu

December 8. szombat, 14:00-16:00, Ócsa

Angyal nap – Karácsonyi készülődés

Betlehemes játék az Ócsai Szentháromság Katolikus Közösség együttműködésével. ☼ ingyenes

📍 Kormos Rebeka, +36 30 494 3368, ocsaitajhaz@dinpi.hu

☼ Részvételi díj (sorrendben: teljes árú, kedvezményes, csoportos/családi részvételi díjak) 📍 Kapcsolat, bejelentkezés.
Kérjük, munkatársainkat munkaidőben hívják!

További információ:
www.dunaiopoly.hu

A programok változtatásának jogát fenntartjuk.

December 8. szombat, 11:00-13:00, 14:00-16:00, Királyrét

Családi nap Királyréten – Advent az erdőben

A téli erdő titkait fűrkésszük családi körben – szülők, nagyszülők, keresztszülők és gyermekeik. Mit mesél a téli erdő? Hogyan vészeli át a telet az állatok és a növények? Hogyan segíthetünk nekik? A téli madáretető vendégeit is megfigyeljük. Rövid terepi séta után elmerülünk a mikrovilágban – a bennünket körülvevő világot mikroszkópon át fűrkésszük tovább. Kézműveskedés, észtorna: rejtvények, fejtörők várnak minden korosztályt! Előzetes bejelentkezés szükséges, lehetőség szerint előző nap délután 15 óráig. ☼ 2200 Ft/család (kiállítás belépővel)

📍 Takáts Margit, +36 27 585 625, kiralyret@dinpi.hu

December 8. szombat, 9:00-12:00, Pilisszentiván

Madárgyűrűzés a Jági-tónál

Télen a Jági-tónál kihelyezett madáretetőnél hatalmas a sürgés-forgás. Hogy megismerkedjünk az etetők gyakori madaraival, téli madárgyűrűzési bemutatót tartunk. Miért is kezdték el régen gyűrűzni a madarakat, s miért folytatjuk ma is? Ezekre e kérdésekre is mind megkaphatjuk a választ a program alkalmával. A jeles nap alkalmával minden gyermek vendégünket apró meglepetéssel várjuk. ☼ 1000, 600 és 400 Ft/fő

📍 Becsei Katalin, +36 30 511 1802, pilisilen@dinpi.hu

December 14. péntek, 18:00-22:00, Agostyán

Vörös óriások az égen

Ismerkedés a természetgazdálkodási major állataival, majd csillagnéző túra – mindez a Gerecsei TK tőzsomszédságában. Társzervező az MCE Felsőgallai AmatőrCsillagász Klub.

Előzetes bejelentkezés szükséges! ☼ 2200 és 1200 Ft/fő

📍 Czumpf Attila, +36 30 663 4651

Félnapos természetismereti programok csoportoknak, osztályoknak

Föld alatti világ a főváros alatt (Budapest)

Szemlő-hegyi-barlang, interaktív kiállítás, föld alatti földrajzóra (3 óra)

Természetvizsgáló hátizsákkal a Jági tanösvényen (Pilisszentiván)

Vezetett túra a Jági tanösvényen természetvizsgáló hátizsákokkal (4 óra)

Élet a víz partján (Farmos)

Vízparti Élet Háza, szakvezetés és madárgyűrzési bemutató a Kékbegy tanösvényen (4 óra)

Harmóniában a természettel (Ócsa)

Ócsai Tájház, Turján Ház, Ágasház, népművelési babagyűjtemény, kézműves-foglalkozás és túravezetés (4 óra)

Az ember, a város és a természet megőrzése (Budapest)

Sas-hegyi Látogatóközpont, interaktív kiállítás, kilátás a panoráma-teraszról, szakvezetés a Sas-hegy tanösvényen, gyíkbemutató, kismélys-bemutató (3 óra)

Hegyről le, völgynek föl (Budapest)

Sas-hegyi Látogatóközpont, interaktív kiállítás, kilátás a panoráma-teraszról, szakvezetés a Sas-hegy tanösvényen, gyíkbemutató; szakvezetés a Jókai-kertben, madárkiállítás megtekintése, érdekes játékokkal.

A Jókai-kert felfedezése (Budapest)

Szakvezetés a Jókai Emlékszobában és a Jókai-kertben, valamint a madárkiállítás megtekintése (1,5 óra)

Sétahajóval az úszólápok között (Agárd)

Sétahajózás a Velencei-tavi Madárrezervátum területén szakvezetéssel (1 óra)

Csillagvilág (Sas-hegy/Agostyán ökofalu/Vértes)

Vezetett természetismereti túra, a csillagos égbolt megismerése szakemberekkel és profi távcsövekkel (4 óra)

Land art – az őszi erdő kincsestára (Pilisszentiván)

Játékos erdei felfedezés egy kis művészettel fűszerezve; óvodásoknak, iskolásoknak (4 óra)

Bunkertúra (Esztergom)

Túra a volt katonai lőtér épségben fennmaradt bunkerei között, kilátótorony, ismerkedés a terület természeti értékeivel (3 óra)

Meseösvény (Ócsa)

Természet- és honismeret népmesei keretekben, a tájházban és a réteken.

Madárdalos túra (Dinnyés)

Madárgyűrzés, vezetett túra a Madárdal tanösvényen.

Dunavirág vízibusz

Interaktív mozgó laboratórium, mellyel bárki vízbiológussá válhat! Hívjátok házhoz a vízibuszt, hogy megismerjétek saját lakóhelyetek vizes élőhelyeit és az ottani változatos állatvilágot. Csoportok és osztályok jelentkezését várjuk. (2 óra)

www.dunaviragvizibusz.hu

☎ Sevcsik András, +36 30 238 0063, hiuzhaz@dinpi.hu

Kalandtúra és kincskereső szülinapozás a Mátyás-hegyi-barlangban

Legyetek résztvevői egy felejthetetlen föld alatti kirándulásnak! A Budai-hegység különleges barlangjairól szerzett ismeretek mellett megtanuljátok azt is, hogyan tudtok egymásra figyelni egy csapatban. Itt nincs kiépített útvonal, a túrán többször kell négykézláb vagy hason csúszva közlekedni, de a részvételhez előképzettség nem szükséges, csak sportos hozzáállás. A szükséges felszerelést biztosítjuk. A barlangi kincskereső játékot különleges születésnapi programként is ajánljuk. A barlang 6 éves kor alatt nem látogatható.

A túra időtartama: 2,5-3 óra. Cím: Bp. II., Szépvölgyi út 162. Megközelítés: Bp. Kolosy térről 65-ös autóbusszal a barlangig

☎ Vörös Péter, +36 20 928 4969, info@barlangaszat.hu,

www.barlangaszat.hu

További információ: Kovács Zsuzsanna, +36 1 391 4626, rendezveny@dinpi.hu

A RÉTISASOK ÉLETE

Amiről a fészekkamera mesél...

A Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság működési területén helyeztük ki tavaly azt a fészekkamerát, amely a rétisasok életébe enged betekintést. A telepítés elsősorban tudományos célt szolgál, de az interneten keresztül bárki számára hozzáférhető volt. A nagy testű, markáns megjelenésű ragadozó madarunk állománya a század közepén a folyószabályozás következtében erősen megritkult, hazánkban kevesebb mint 15 párra csökkent. A sikeres természetvédelmi intézkedéseknek köszönhetően azonban mára már több mint 200 költő pár él hazánkban, és a számuk növekvő trendet mutat. Bár a faj védelmét a természetvédelmi törvény is biztosítja, az illegális mérgezés és a szigeteletlen elektromos távvezetékek még mindig tizedelik az állományt. Zavarásra érzékeny faj, ezért a fészkek több száz méteres körzete decembertől júliusig teljes háborítatlanságot igényel. A tojásokat olykor már decemberben lerakják, és a fiókák június–július környékén hagyják el a fészket.

Az általunk bekamerázott fészeknél december elején sikerült megfigyelni először, ahogy a rétisaspár rendezgeti a fészket: ágakat, gallyakat vittek rá, melyek csak körülményes igazgatás után kerültek a helyükre. Az építkezés során az is előfordult, hogy a hím és a tojó máshova helyezte volna az adott ágat, ekkor látványos „vitakozásra” került sort. Az esetek többségében viszont inkább szoros figyelemmel kísérték egymást, például amikor a tojó éles csőrébe egy szilánk akadt, és percekig próbált megszabadulni tőle, végül a hím csípte le azt.

Az első tojást január végén tojta a tojó, majd többnapos eltérésekkel még két másikat. Ezt követően a tojásokon felváltva kotlott a pár, szorgosan forgatva őket pár óránként. Prédát általában a hím hozott be a fészkekhez (tőkés récét, szárcsát, örvös galambot, bőjti récét, harcsát, balint, süllőt). A téli időjárás és a technika ördöge nem mindig kedvezett a napelemes rendszernek, minden igyekezetünk ellenére sajnos többször nehezítette adásszünet a megfigyelést.

A tojó csőrébe akadt szilánkot a hím csípi le

Az első tojás

Préda a fészeknél

Az egy hetes fióka

A rétisas (*Haliaeetus albicilla*) természetvédelmi értéke 1 millió Ft.

Ottó az állatkertben és később, kirepülése előtt

A költés előrehaladtával aggasztó jelenségnek lehettünk tanúi: három tojásból kettő idő előtt összetört. A törekeny tojáshéjat okozhatja a tojót ért stresszterhelés, de akár a táplálékukba került vegyszermaradványok is, így a jövőben érdemes sort keríteni a maradványok laboratóriumi vizsgálatára. Nagy megkönnyebbülés volt, amikor a harmadik tojásból március 10-én végül – a megszokott, többnapos kikelést követően – egy egészséges fióka bújt elő. A fióka kikelése után a pár tagjai még mindig felváltva ültek a fiókán, de a tojó madár általában kevesebb ideig maradt távol. Ám váratlan eseményekből továbbra sem volt hiány: a hím madárnak nyoma veszett, az okra sajnos később sem derült fény, így a kéthetes fióka etetését a tojó madárnak egyedül kellett megoldania. Bár volt már rá példa korábban, hogy sikeresen repült ki fiatal madár olyan fészekből, ahol hasonló módon kiesett a pár egyik tagja a költésből, azonban ez a nevelés későbbi szakaszában történt meg.

Itt fontos megemlíteni, hogy a természetben gyakran fordul elő fiókapusztulás betegség, táplálékhiány vagy predáció következtében. Bár ez emberi fejjel és lélekkel nehezen megemészthető természeti jelenség, mégis hozzájárul ahhoz, hogy a populáció génállománya hosszú távon is egészséges maradjon.

A tojó rétisas többször okozott meglepetést: többnapos ítéletidőben sem hagyta ott a fiókát, és volt, hogy kevesebb mint fél óra alatt vadászott le egy dankasirályt. A körülményeket tovább nehezítette, hogy egy gyűrűs fiatal madár jelent meg a fészeknél, még inkább megnehezítve, hogy a tojó vadászhasson. A tojót piszkáló fiatal harmadéves hímek sikerült azonosítani: előző évben a Kis-Balatonon gyűrűzték meg a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai, miután kimentették az iszapból.

A tojó madár többször összecsapott a fiatal madárral, de az több napon keresztül ellehetetlenítette a fióka etetését, így bár a nemzeti park szerette volna elkerülni a beavatkozást, végül mégis a fióka kiemelése mellett döntöttünk. Március 18-án éjjelre a fióka a Fővárosi Állat- és Növénykerthez került, ahol megfelelő ellátásban részesült, és az Ottó keresztnevet kapta. A többhetes repatriálást követően egy másik fészekaljba helyezték ki, ahonnan két mostohatestvérrel együtt júliusban végül sikeresen kirepült. Bízunk benne, hogy Ottó és mostohatestvérei jelölőgyűrűit a következő években sikerül leolvasni valahol, és újra hírt adhatunk róluk.

A tojó madár azóta újra párba állt, egy új hímrel rendezgetik a fészket, így hamarosan új költési szezon, új élet kezdődik, de ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a természet képsorai kiszámíthatatlanok, és nem mindig ínyünkre valók.

„A berekben nincs protekció, és a tél nem ismer pótvizsgát. Itt állandóan tudni kell az egész anyagot, mindennap felelni, sügni nem lehet, és egyetlen rossz felelet az élet bukását jelenti.” (Fekete István)

A kiépített rendszert a Duna ártéri élőhelyeinek helyreállítása című Life Természet pályázat támogatta (LIFE14 NAT/SK/001306), a Filmdzsungel Stúdió közreműködésével.

Online elérhető: <https://filmdzsungel.tv/retisas-feszekkamera-a-duna-ipoly-nemzeti-parkbol>

Árva Márton, projektvezető

ŐSERDŐ A DUNA MENTÉN

Helyzetkép a Háros-szigeti ártéri erdő természetvédelmi területről

10-12 ezer évvel ezelőtt a Duna budapesti szakasza merőben eltért a ma ismert arculatától. A szabályozatlan folyó bejárta a mai pesti, óbudai, lágymányosi lapályokat számtalan ágra szakadva (az egyik legnagyobb mellékág a pesti Nagykörút helyén húzódott). Az árvizek dinamikája, a folyó romboló és építő munkája egyaránt érvényesült. A területen mégis a hordaléklerakás dominált, mely idővel egyre jobban feltöltötte a széles árteret. A feltöltődést azután – a város fejlődésével párhuzamosan – mesterségesen meggyorsították. Végül a 18. és 19. századi pusztító árvizeket követő folyószabályozás a ma is ismert határok közé szorította a folyót. A dunai szigeteket is sorra birtokba vette és átalakította a város; a Háros-szigeten is megjelent az ember.

A Háros- és a szomszédos Hunyadi-sziget a Habsburg Birodalom idejében készült katonai felméréseken is jól látható szigetek, mára azonban mesterséges félszigetek, mert a két sziget északi részét a folyó 1911-es szabályozásakor feltöltötték, és a parthoz csatolták. Az 1920-as évektől egészen a század végéig katonai használatban volt a sziget, ami hozzájárult viszonylagos háborítatlanságának megőrzéséhez. Az itt működő Hunyadi laktanya épületei a sziget északi felét foglalták el, a déli felén megmaradt az erdő.

A terület védetté nyilvánítására – hosszú előkészítő és egyeztető időszakot követően – 1993-ban került sor 56 hektáron, melyet 2009-ben a Hunyadi-sziget 3 hektáros területével bővítettek.

A XX. sz.elejen a két szigetet a szárazföldre csatolták

Katonai térkép a Habsburg korból

ligeti csillagvirág

A Duna áradásaival gyakran elöntött, buja növényzetű sziget nagy részén fűz- és nyárfák uralta puhafás ligeterdő található, de tölgy, kőris és szil alkotta keményfás ligeterdőfoltok is előfordulnak. Az erdő mai arculatát elsősorban idős nyárok, burjánzó kúszónövényzet, nagy mennyiségű álló és fekvő holtfa, valamint változatos méretű lékek határozzák meg. Növénytani ritkaságai közül kiemelendő az őshonos, védett ligeti szőlő, a nyári tőzike vagy a téli zsurló előfordulása. Kora tavasszal a hóvirág és a ligeti csillagvirág összefüggő fehér és lila virágszőnyege díszíti. A sziget erdejében évtizedek óta nincs erdőgazdálkodás és vadászat. A háborítatlan erdő minden korábban használt emberi területet visszavesz, eltüntetve az utakat, vasúti síneket, sportpályákat, burkolt felületeket. A talajszintet járhatatlanná teszik a lékeket és tisztásokat elborító szedresek, a bokrokat, fákat pedig komló és vadszőlőfüggönyök varázsolják őserdeivé. Ezek a különleges „függővar” élőhelyek gazdag rovarvilágnak adnak otthont: két, addig hazánkban nem ismert faj egyedeit is megtalálták rajtuk a zoológusok. A számtalan holtfának köszönhetően jellemző a védett diófacincér és skarlátbogár előfordulása. Az erdei madárfauna számos képviselője megtalálja életfeltételeit a szigeten, az énekesmadaraktól a harkályokon és baglyokon át a kabasólyomig. A vízparti zóna, valamint a Hárosi-öböl a szürke gém, a nagy kócsag, a jégmadár és récefajok táplálkozó- és költőhelye. A Duna mentén gyakori vöröshasú unka, vízi- és kockás sikló, mocsári teknős itt is jellemző, néhány éve pedig újra megtelepedett a hód és a fokozottan védett vidra.

A folyóparti „őserdők” mára többnyire eltűntek, és ahol még töredékei megvannak, mint itt is, nem problémamentes a létük. Inváziós özönfajok (elsősorban növények) térhódítása veszélyezteti fennmaradásukat. A Háros-szigeten főként a zöld juhar terjedt el, de a nyugati ostorfa, fehér akác, amerikai kőris is nagyobb mennyiségben van jelen. A kisvirágú nebánsvirág sok helyen egyeduralgó, de az észak-amerikai őszirózsák, a kanadai aranyvessző és a magas aranyvessző is jelentős területet foglaltak el. A cseh óriáskeserűfű sarjtelepei

több foltban is megtalálhatók. Kiemelkedő problémát jelent továbbá a katonai múlt örökségeként nagy mennyiségben hátrahagyott, vegyes összetételű hulladék a területen, és az álmányalkotó őshonos fafajok újulatának jellemző hiánya is. Nem okoz még veszélyhelyzetet, de nem kedvező változás a vörösfülű ékszerteknős megjelenése a Hárosi-öbölben.

A felismert természetvédelmi problémák kezelésére európai uniós pályázatot készített elő és nyert el Igazgatóságunk egy szlovák partnerszervezettel közösen több Duna menti területre. A pályázat indulása óta az alábbi élőhelykezelési munkákat valósítottuk meg a területen:

- 5 hektáron történt meg a zöld juhar, akác, bálványfa vegyszeres és mechanikus irtása, az aranyvessző évi kétszeri kaszálása;
- 6 ezer m²-en kezeltünk ártéri keserűfüvet vegyszeres törzsintéssel;
- ezer tölgycsemetét ültettünk ki az ártéri erdő lékeibe, megőrizve a meglévő természetes újulatot (szürke nyár, fekete nyár, vénic szil, kőrisfajok);
- évente kétszeri csemeteápolást végeztünk;
- 7 hektáron történt lőszermentesítés, amely során több száz gyakorlóagnát távolítottak el;
- további biotikai adatgyűjtéseket végeztünk (rovartani, madártani és botanikai).

Hamarosan indul a területről fölszedhető hulladék (beton, fém, gumi stb.) elszállítása is. Ilyen nagyságú és jelentőségű természetvédelmi beavatkozás a Háros-sziget életében még nem volt, eredményképpen az ártéri erdő természetességének javulása várható az inváziós özönfajok térhódításának lassítása, az őshonos faállomány megerősítése és az akut környezetszennyezések felszámolása által.

Novák Adrián, tájegységvezető, Pilis-Budai Tájegység és Árvay Márton, projektvezető

MADÁRGYŰRŰZÉS A BÉKÁS-SZOROS NAGYHAGYMÁS NEMZETI PARKBAN

Igazgatóságunk 2006-ban kötött testvér nemzeti parki megállapodást az erdélyi Békás-szoros Nagyhagymás Nemzeti Parkkal. Ennek fő célja egymás szakmai munkájának segítése és az együttműködés erősítése a természetvédelmi szemléletformálásban.

A megállapodásban foglaltak alapján az idei év szeptemberében háromhetes madárgyűrűző, azaz vonuláskutató tábort szerveztünk a sokak által ismert Gyilkos-tóhoz. A függőnyhálókat az előzetesen kijelölt jellemző élőhelyeken (lucfenyves erdő, patakmenti égeres, magassásos rét, bokros, vízfolyás) állítottuk fel mintegy 150 méter hosszban. A tudományos célú jelöléshez román gyűrűket használtunk, amelyeket a marosvásárhelyi Milvus Csoport biztosított. Az adatfelvétel a szokásos módon zajlott: a gyűrűzés időpontját, a gyűrűszámot, a fajt, kort, ivart, a zsír és izom mennyiségét, a szárny hosszát, a harmadik evezőtoll hosszát, valamint a madár tömegét egy terepnaplóban rögzítettük. A gyűrűzés mellett a Gyilkos-tó, a Kis-Cohárd és Háromkút térségében faunisztikai megfigyeléseket is végeztünk.

A programon igazgatóságunk részéről összesen 12 fő, a helyi kollégák közül 8 fő vett részt. Fontosnak tartjuk kihangsúlyozni a gyűrűzés bemutató, ismeretterjesztő jellegét, mivel több gyerekcsoportot is fogadtunk. A Polgár-Társ Alapítvány és a MOL Románia által támogatott pályázat keretében úgynevezett Junior Ranger felkészítő megszervezésére is sor került az idelátogató iskolások számára. Hét oktatási intézményből összesen 317 tanuló, kísérő tanár és szülő vett részt a programokon.

A táborban valóságos vendégjárás volt, mivel a madárgyűrűzés kulisszatitkaival – az említetteken túl – a szomszédos nemzeti parkok (Csalhó Nemzeti Park, Kelemen-havasok Nemzeti Park, Venatori Naturpark) vezetői és zoológusai is megismerkedhettek.

A gyűrűzés során 28 madárfaj 251 egyedét jelöltük meg. A három leggyakoribb gyűrűzött faj a vörösbegy, a csilpcsalpfüzike és a barátposzáta volt, de jelentős egyedszámokban fogtunk többek között a környékre jellemző vízirigót, hegyi billegetőt, erdei szürkebegyet és csízt. Különlegességként könyvelhető el a háromujjú hőcsik, a búbos cinege és a kormosfejű cinege kézre kerülése.

Távcsöves megfigyeléseink (azaz a faunisztikai vizsgálatok) főbb csemegéit a vándorsólyom, a hamvas rétihéja, a darázsölyv, a törpekuvuk, az uráli bagoly, az erdei szalonka, a fehérhátú fakopáncs és a fenyőszajkó egyedeinek észlelései jelentették.

A programot – ideai tapasztalataink felhasználásával – a következő években is folytatni kívánjuk.

Összeállította: Csihar László, Fűri András,
Selmeczi Kovács Ádám

IDEGENHONOS TEKNŐSÖK A DUNÁN

Magyarországon egyetlen teknősfaj őshonos, a mocsári teknős (*Emys orbicularis*). Ez a védett hüllőfajunk a Natura 2000 hálózat kijelölésekor is kiemelt figyelmet kapott, hiszen tőlünk nyugatabbra állományai jelentősen megritkultak, visszaszorulóban vannak.

A szabad természetbe kiengedett, az állatkereskedelem által más kontinensekről behozott víziteknősök mára az élőhelyeiket érő negatív, antropogén hatások mellett az egyik legfőbb veszélyeztető tényezővé léptek elő. Ezek közül az idegenhonos teknősfajok közül néhány – hasonló élőhelyi igényeiknek köszönhetően – kiválóan alkalmazkodik, és egyedei nemcsak túlélnek a kiengedésük helyén, hanem akár szaporodó állományaik is létrejöhetnek. A szórvány előfordulások is aggasztók, de a tömeges jelenlét növekvő állományra utalhat, ami hosszú távon az őshonos teknősök teljes eltűnésével fenyeget. Ezek a nagyobbra nő, agilisabb teknősök elfoglalják a napozóhelyeket, táplálék-konkurensként és egzotikus parazitáik révén is rontják az őshonos teknősök túlélési esélyeit. A vörösfülű ékszerteknős (*Trachemys scripta*) összes alfaja ilyen, ezért az Európai Unió területén felkerült a legveszélyesebb idegenhonos, invazív élőlények listájára, ami a vele való kereskedelem tiltásán kívül a természetes élőhelyekről történő eltávolítását is szorgalmazza tagországi szinten.

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Kételtű- és Hüllővédelmi Szakosztálya által létrehozott Országos Kételtű- és Hüllőtérképezés Program honlapjára eddig beérkezett adatok alapján elmondható, hogy a vörösfülű ékszerteknős országosan elterjedt. Miután Budapesten már több víztestben (Naplás-tó, Feneketlen-tó, Ráckevei-Duna)

kínai lágyhéjú teknős

észleltünk a szabadban frissen kelt ékszerteknős példányokat, ezért ellenőrizni szerettük volna a Hárosi-öböl területét is, ahonnan szintén sok bejelentést kaptunk.

A Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatósággal és a Hunyadi Horgász Egyesülettel együttműködve rendszeres bejárásokat szerveztünk, aminek célja a Hunyadi-sziget körül található teknősállományok pontosabb felmérése volt, illetve a területről jelentett kínai lágyhéjú teknős (*Pelodiscus sinensis*) kifejlett példányának kifogása. A felmérések során többször is észleltük ugyan a 40 cm-es páncélhosszúságú példányt, de nem sikerült kifognunk. Több alkalommal jelentették már a faj egyedeit a Duna mentén, például a Ráckevei-Dunán is, és félt, hogy ezek az ivarérett példányok előbb-utóbb szaporodni kezdenek, ami beláthatatlan következményekkel járhat.

A Dunában élő ékszerteknősök számosságán túl további aggodalomra ad okot az állományuk demográfiai összetétele, mely arra utal, hogy több éve sikeresen szaporodó állomány található itt. Megfigyeléseink alapján a két öbölben legalább 50 példány vörös- és sárgafülű ékszerteknős él, miközben mocsári teknőst csak 5-10 példányt láttunk. Úgy véljük, hogy a jövőben meg kell kezdeni itt is a szisztematikus eltávolításukat, elkerülendő a mocsáriteknős-állományok teljes kiszorulását.

Halpern Bálint,
MME Kételtű- és Hüllővédelmi Szakosztály

napozó ékszerteknősök

Elhunyt Rakonczy Zoltán a természetvédelem legendás alakja

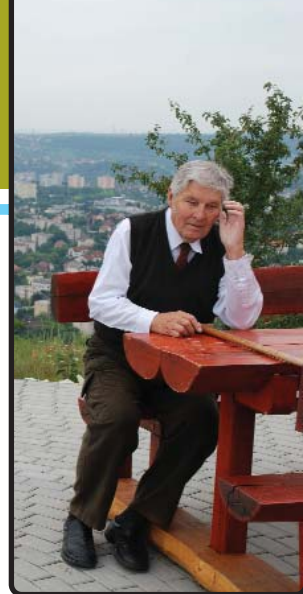
Mély megrendüléssel értesültünk róla, hogy életének 89. évében, 2018. szeptember 10-én elhunyt Rakonczy Zoltán. Távozásával elveszítettük kedves barátunkat, egyúttal azt a személyt, akinek munkájához a hazai természetvédelem aranykora, máig ható eredményei kötődnek. A magyarországi hivatásos természetvédelem munkájának megalapozásában, a védetté nyilvánítások levezénylésében, a szervezetrendszer és a jogszabályi háttér megteremtésében végzett úttörő munkáját mindannyian ismerjük. Az általa írt vagy szerkesztett könyvek ma is szakmai munkánk alapjait jelentik.

Rakonczy Zoltán munkája – országos jelentősége mellett – meghatározó jelentőségű volt a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatósághoz tartozó védett területeken is. Nem véletlen, hogy a tájvédelmi körzetek, természetvédelmi területek alapításának jubileumain rendezett ünnepségeink kiemelt vendége, tanulságos és megunhatatlanul szellemes előadója volt.

Utolsó alkalommal ilyen körben 2008-ban találkoztunk vele a Velencei-tavi Madárrezervátum Természetvédelmi Terület, majd a Budai Sas-hegy Természetvédelmi Terület 50 éves évfordulóján – mindkét alkalom felejthetetlen élmény marad számunkra.

Meg kell emlékeznünk arról is, hogy hozzánk és számos kollégánkhoz szoros személyes kapcsolat fűzte. A nemzeti park dolgozói közül több generáció is hallgatta előadásait és olvasta tankönyveit egyetemi vagy posztgraduális természetvédelmi tanulmányai során. A tanítványi kapcsolatot Zoli bácsi később barátsággá fordította át szinte mindenkinél, aki hivatásául választotta a természetvédelmet. Egészen a legutóbbi évekig sokszor beszélgettünk vele szakmánk mai helyzetéről, ha adódott rá alkalom.

A Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság dolgozói nevében búcsúzzunk.

Cincér Kázmér

LABIRINTUS Melyik teknős jut el a fatörzsre napozni?

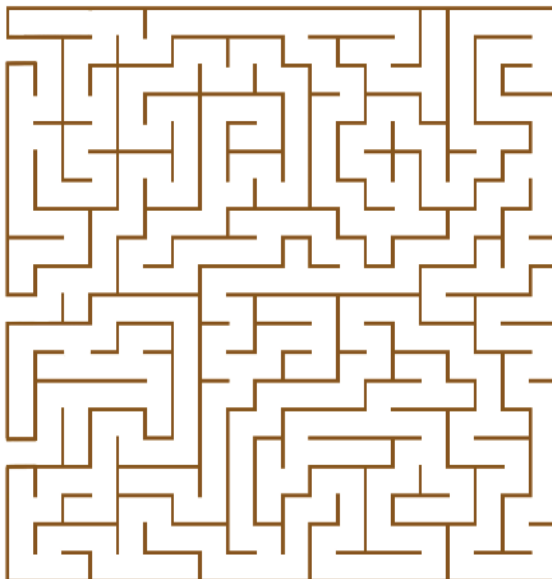
kínai lágyhéjú teknős

mocsári teknős

vörösfülű ékszer-teknős

A megoldásokat, küldd el e-mailben, neved és címed pontos feltüntetésével! A helyes megfejtők között három DINPI-s ajándécsomagot sorsolunk ki.

E-mail címünk: mosonid@dinpi.hu
Beküldési határidő: **2019. március 30.**

Előző számunk megfejtése: vidra, erdei béka, lápi acsa, nyári tőzike, cigányréce, törpegém, füles vöcsök, kornistárnics

KERESD A CINCÉRES TERMÉKEKET!

Lepd meg családtagjaidat, barátaidat vagy akár saját magadat egy igazi cincéres ajándékkal! Zöld Boltunkban (Budapest XII., Költő utca 21.) és bemutatóhelyeinken személyesen veheted kézhez a legújabb nemzeti parkos szuveníreket. A teljes kínálatunkért és a rendelési információkért látogass el weboldalunkra!

FRANCIA KÁRTYA

Idei újdonságunk a Nemzeti Park emléseit bemutató kártyacsomag Zsoldos Márton művészi festményeivel.

A virágos, a madaras és a lepkés kártyák mellett keresse ezt is bemutatóhelyeinken! Gyártó: PIATNIK, Ára: 1250 Ft, két csomag ára: 2000 Ft

Jókai-kert

Írófejedelmünk egykori nyári rezidenciáján változatos programokat kínálunk gyerekeknek, felnőtteknek, bor-, irodalom- és természetkedvelőknek.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján

Cím: 1121 Budapest, Költő u. 21.

Információ: Kővári Anita, +36 30 663 4670

E-mail: kovaria@dinpi.hu

www.dunaipoly.hu

Hiúz Ház - Erdei Iskola és Látogatóközpont Királyréten

Erdei iskolánkban iskolai és óvodai csoportoknak szállással egybekötött változatos programokat biztosítunk. A helyszínen interaktív kiállítás és tanösvény is várja az érdeklődőket.

Látogatható: H-P csak csoportoknak, bejelentkezéssel. Szo-V és munkaszüneti napokon 9.30-17.00.

Cím: 2624 Szokolya, Királyrét

Megközelítés: Kismarosról Erdei vasúttal vagy Volánbusszal.

Információ: +36 27 585 625 vagy +36 30 238 0063

E-mail: kiralyret@dinpi.hu vagy hiuzhaz@dinpi.hu

www.dunaipoly.hu

Pilisi Len Látogatóközpont

A Látogatóközpont felújítás alatt áll, a kiállítás a felújítás idejéig nem látogatható. A Nagy-Szénás és a Sisakvirág tanösvény bejárásához szakvezetés, a Jági tanösvény bejárásához természetvizsgáló hátizsák igényelhető.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben

Ideiglenes cím: Német Nemzetiségi Tájház, 2084 Pilisszentiván, Szabadság út 86.

Megközelítés: Budapest Árpád hídtól távolsági busszal

a pilisszentiváni polgármesteri hivatalig, onnan 3 perc gyalog.

Telefon: Becsei Katalin, 06 30 5111 802

E-mail: pilisilen@dinpi.hu

www.dunaipoly.hu

Kökörccsin Ház

Természetismereti programokat kínálunk iskolai csoportok, egyesületek, turistacsoportok számára.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben

Cím: 2509 Esztergom, Strázsa-hegy

Megközelítés: a 117. számú főút és az úgynevezett „Suzuki” út kereszteződésében.

Telefon: Dr. Jankainé Németh Szilvia, 06 30 663 4614 vagy 06 33 435 015, **E-mail:** nemethsz@dinpi.hu

www.dunaipoly.hu

Alcsúti Arborétum

Látogatható: mindennap, 10-18 óráig.

Viharos időben az arborétum zárva tart.

Telefon: 06 22 353 219

www.alcsutiarboretum.hu

Sas-hegyi Látogatóközpont

Látogatható: március 1.- november 4. kedd-vasárnap és munkaszüneti napokon 10:00-18:00. Terepi vezetés: keddtől péntekig bejelentkezés szükséges, szombat-vasárnap 11.00 és 16.00 órakor.

Cím: Bp. XI. ker., Tájék u. 26.

Telefon: Csóka Szilvia, 06 30 408 4370

E-mail: sashegy@dinpi.hu

www.dunaiopoly.hu

Pál-völgyi-barlang

Látogatható: egész évben, hétfő kivételével minden nap 10:00-16:15 óráig.

Cím: Bp. II. ker., Szépvölgyi út 162.

Telefon: 06 1 325 9505

E-mail: palvolgy@dinpi.hu

Szemlő-hegyi-barlang

Látogatható: egész évben, kedd kivételével minden nap 10-16 óráig.

Cím: Bp. II. ker., Pusztaszeri út 35.

Telefon: 06 1 325 6001

E-mail: szemlohegy@dinpi.hu

www.dunaiopoly.hu

Ócsai Tájháza és Turján Ház

Látogatható: február 1.-november 25. Sze-P 9-16 óráig, hétvégén és ünnepnapokon 10-17 óráig.

Cím: Ócsa, Dr. Békési P. A. u. 4-6.

Telefon: Kormos Rebeka, 06 30 494 3368

E-mail: ocsaitajhaz@dinpi.hu

www.dunaiopoly.hu

